

POLITIČKE ISKRICE

1.

Države u kojima je zavlдалo načelo centralizacije nalik su bolesniku komu neprestanoma udara krv u glavu. Uda mu leže u besvjesnom mrtvilu, a glava mu fantazira. Glavni grad je država. Samo u njemu se upravlja, debatira i odlučuje; a milijuna zijuće hrpe stoje oko toga političkog kazališta svejednako čekajući da će nekoliko ministara naskoro ozbiljno raditi za njihovu sreću.

2.

Pohlepa za vladanjem grijeh je nasljedni, kog smo usisali s materinskim mlijekom. Tko ima u rukuh vlast da ju može upotrijebiti na zlo, takav to obično i čini. Zato teško će se gdi naći vladar nad robovima koji nije okrutnik ili vladar neomejašen koji ne bi na zlo upotrebio neograničenu svoju vlast. Zle posljedice ove pohlepe za vladanjem iz društva čovječanskoga istrijebit nema načina do slobodnih ustavnih zakonom opredijeljenih zavoda, kojih je nemoguća svaka samovolja.

3.

Javno mnijenje strašan je sudija zlotvoru, a blag dobrom i poštenom čovjeku. Gdje se je javno mnijenje razvilo, ondje je ono nezavisno i potkupiti se ne da; ono je sveti areopag čovječanstva. Javno mnijenje postalo je u novije doba moć pred kojom se svaki klanja, ako* ju sve u običnih državoslovnih knjigah i ne spominju.

* premda, iako

4.

Ja o onom vladaru koji se više oslanja na silu oružja svojih trabanta nego li na ljubav i privrženost iskrenu naroda svoga. Takav vladar propao je zacijelo u prvoj nevolji, i ništ mu drugo ne ostaje nego da gorko oplakuje veliku bludnju svoju.

5.

Ima vladara koji još danas misle da su narodi radi njih stvoreni, a ne oni naroda radi. Otud dolazi i ona ostarjela formula: "Mi, N. N., Božjom milošću itd." Kad će takovi vladari uvidjeti da sve na svijetu opstoji po milosti Božjoj, i da oni isti vladaju samo po volji naroda.

6.

Sloboda stana, koja osim građanskih i karnih zakona druge granice nema, glavni je stražalac slobode; tko vam u nju dira, on vam i živac dira, a tko vam nju otimlje, oteo vam je ujedno i svakoliku slobodu volje.

7.

Ona je država najsretnija u kojoj jedino zakon vlada kao ispliv općenite volje.

8.

Oktroirani, tj. po vladaru narodu poklonjeni ustav, ma da je i najbolji, ne vrijedi toliko koliko i najgori ako bude samo proizišao iz naroda.

9.

Dok se uredna stajaća vojska ne zakune na ustav i ne povrti na svoj minimum, dotle sloboda naroda na slabih nogah stoji.

10.

U ustavnoj monarkiji primljeno je načelo da je osoba vladara sveta i nepovrediva. No umnom čovjeku nameta se i nehotice pitanje: Imadu li se i oni vladari držati za svete i nepovredive kojima na svijetu ništa nije sveto?

11.

Ima politika koji gledaju na svaku ruku da čovjeka načine zvijerjom, ali jadnici ne promišljaju da će ta zvijer biti divlja, a ne pitoma.

12.

Ako si rad prosuditi državu koju, to gledaj cijene li se u njoj više prava ili pritvornije zasluge.

13.

Dobar i kreposan vladar ne treba neograničene vlasti, a nevaljan i opak ne smije da ju ima.

14.

Ako vam se prohtjelo osvojiti najbogatiju pokrajinu, a vi kultivirajte vašu, dosad najvećma zanemarenu.

15.

On* bi zaslužio nagradu koji bi znao odgovoriti na pitanje je li je bolje vladara imati na prestolju s zdravijem razumom ili koj' je genijalan.

16.

Narod koji je vrijedan slobode ima pravo na nju i naći će vavijek najzgodniji put k njojzi.

* onaj

17.

Još 1647. god. bio je zabranio Mazarin i spomenuti u govoru stvari političke. Zabranom tom htio je načiniti iz Franceza marionete, no, ko što vidimo, nije postigao tu namjeru svoju.

18.

S pobjedom slobode održala je i čovječnost pobjedu. Sloboda bez čovjekoljubja i čovjekopoštovanja postaje nakazom. Slobodan čovjek spoznaje i u svakom drugom svoga brata.

19.

Kô vješt mornar na moru pozna znake približavajuće se oluje, tako će i iskusan državljani odmah prepoznati simptome reakcionarnih težnja čim se samo pojave.

20.

Zdrav razum zabacuje svaku samovolju i okrutništvo, dolazilo ono od glave krunjene ili pokrite crvenom kapom jakobina.

21.

Sve* sada hoće da zna kamo idu državni dohoci i je li dohodak sa troškom se slaže. Jer državljaniom nije samo do toga stalo da se malo plaća, već da se ono što se plaća okrene na prave potrebe države.

22.

Onaj državnik koji vazda gleda u prošasnost i neće da uvažava okolnosti u kojih se nahodi nalikuje utonuvšemu u morskih valovih brodaru, nepazećem na stijene morske.

* svatko, svi

23.

Ima državnika koji bi radi iz čovječanstva načiniti istorički proizvod. Po ovima razvila se država otprije još, te mora sada da stoji na jednom mjestu. Njima nije država živi organizam, koji po vječnih zakonih prirode se razvija, već beživotna mumija egipatska.

24.

Država mora da prođe sve one dobe koje i pojedini čovjek. Ona se rađa, raste, prolazi dobe mladosti, muževstva i starosti, dok se ne raspane. U kojem štadijumu života nalazi se država austrijska? Je li umire ili se preporađa? Ako se preporađa, to neka dobro pazi naš državni *accoucheur* Stadion da ju u preporodu ne zadavi.